

2019

Monitor Levensmiddelenindustrie

INHOUD

Voorwoord	3
-----------------	---

Landschap van de Nederlandse levensmiddelenindustrie.....	4
---	---

1 KERNINDICATOREN 5

1.1 Productiegroei van de afgelopen jaren vlakkt af in 2018	6
1.2 Productiewaarde stijgt in Europese landen (cijfers 2017)	7
1.3 Groei omzet, toegevoegde waarde vrijwel gelijk	8
1.4 Levensmiddelenindustrie belangrijk voor totale industriële werkgelegenheid	9
1.5 Groei van aantal bedrijven zet door	10
1.6 Arbeidsproductiviteit het hoogst in drankensector	11
1.7 Aantal openstaande vacatures stijgt fors	12
1.8 Relatieve daling CO ₂ -uitstoot in de levensmiddelenindustrie	13

2 KOSTENONTWIKKELING 14

2.1 Na jaren van stijging stabiliseren de intermediaire kosten	15
2.2 Loonkosten stijgen	16
2.3 R&D-investeringen weer op oude niveau	17
2.4 Lichte daling investeringen in de levensmiddelenindustrie	18

3 CONCURRENTIEPOSITIE 19

3.1 Uitvoer en invoer stabiliseren	20
3.2 Uitvoer naar buurlanden daalt licht	21
3.3 Exportmix blijft constant	22
3.4 Stijgende arbeidskosten in de levensmiddelenindustrie	23

4 HET ECONOMISCHE BELANG VAN DE NEDERLANDSE VOEDINGSMIDDELENINDUSTRIE 24

4.1 Input-outputanalyse	25
4.2 Levensmiddelenindustrie stabiele factor voor Nederlandse economie	26
4.3 De levensmiddelenindustrie is voor veel sectoren belangrijk	27
4.4 Stijging directe en indirecte werkgelegenheid	28

Glossarium en verantwoording	29
------------------------------------	----

VOORWOORD

MET TROTS PRESENTEERT DE FNLI DIT ECONOMISCHE OVERZICHT VAN DE LEVENSMIDDELENINDUSTRIE.

De Monitor 2019, met daarin de belangrijkste kengetallen, laat een sterk en consistent beeld zien. De levensmiddelenindustrie is met recht een belangrijke pijler van onze economie. We bieden werk aan een groeiend aantal mensen, inmiddels 144.000, en dit betreft slechts de directe werkgelegenheid. De groei van het aantal ondernemingen komt vooral door de start van nieuwe bedrijven (met minder dan 10 werknemers).

Ook de groei in werkgelegenheid zit vooral bij de wat kleinere bedrijven (met minder dan 100 werknemers). Verder groeit het aantal vacatures sterker dan voorheen. Onze exportwaarde bedraagt ruim 39 miljard euro. Onze exporterende leden strijden om de gunst van de buitenlandse consument. Met name in Duitse, Belgische en Engelse markten. De gemeenschappelijke markt in Europa is en blijft daarmee een groot goed. Helaas zal het Verenigd Koninkrijk na de Brexit dit Europese Unie verlaten. Dit gaat hoe dan ook grote gevolgen hebben voor de Nederlandse handel naar – in omvang – onze derde exportbestemming. Harmonisering van klimaatmaatregelen in de Europese Unie is nog niet het geval.

In deze Monitor is voor het eerst de CO₂-uitstoot van de Nederlandse industrie opgenomen. Sinds 2011 daalt de CO₂-uitstoot gemiddeld met 3% per jaar. De uitdaging voor de komende jaren wordt het realiseren van een ‘absolute’ daling van de CO₂-uitstoot. Nederland wordt verbouwd, en zo ook onze industrie. De Nederlandse levensmiddelenindustrie, verenigd in de FNLI, is geïnteresseerd in de 49%-reductie in 2030. Daarvoor is een stimulerend klimaatbeleid in Nederland en Europa hard nodig.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'M. Geluk'.

Marian Geluk
Directeur FNLI

LANDSCHAP VAN DE NEDERLANDSE LEVENSMIDDELENINDUSTRIE

VERANDERINGEN IN 2018 TEN OPZICHTE VAN 2017

TOEGEVOEGDE WAARDE*

13,2 miljard
Absolute waarde (€)

+1,3%

AANTAL BEDRIJVEN

6.185

Absolute waarde

+5,4%

+2,9%

WERKGELEGENHEID
(DIRECT)*

144.000
Absolute waarde

+0,2%

PRODUCTIEWAARDE*

68,7 miljard
Absolute waarde (€)

-0,2%

UITVOER
39,1 miljard
Absolute waarde (€)

UITVOERSALDO

17,1 miljard
Absolute waarde (€)

+1,6%

-1,6%

INVOER
27,7 miljard
Absolute waarde (€)

*Voor deze onderwerpen zijn alleen voorlopige cijfers voor 2018 bekend.

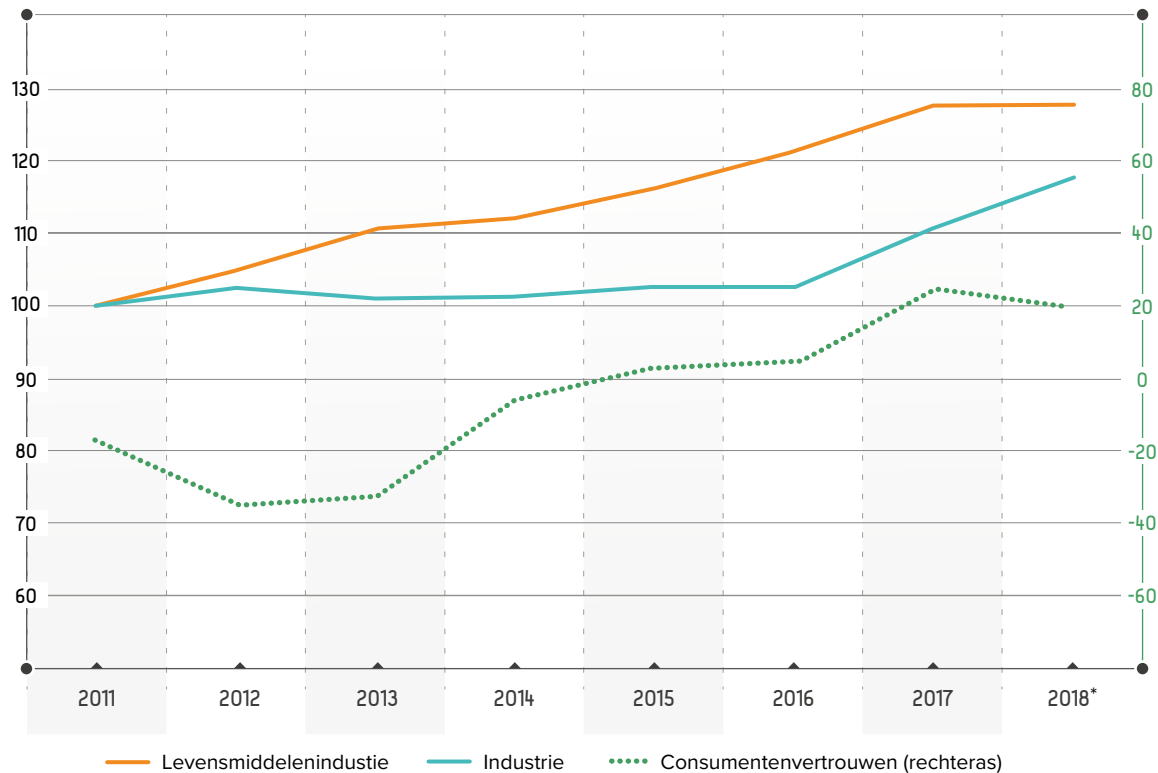
Kernindikatoren

1.1

Productiegroei van de afgelopen jaren vlakkt af in 2018

Figuur 1:
Ontwikkeling productiewaarde basisprijzen (2011 = 100)
en saldo consumentenvertrouwen (rechteras)

* Voor 2018 zijn voorlopige cijfers bekend.
Bron: CBS; 'productie- en inkomenscomponenten bbp' en 'consumentenvertrouwen'.

¹ We zien een vergelijkbare trend in de intermediaire kosten/inkoop (zie par. 2.1). De totale productiewaarde (en de intermediaire kosten) vlakte ook af in 2014, waarna weer een periode met groei volgde. Een verklaring voor deze ontwikkeling is prijsdaling in de sector (bron: Wageningen Economic Research, 2019).

² De omzet van Nederlandse supermarkten groeide in 2018 met 3,5 procent ten opzichte van 2017. Binnen de voedselketen hebben supermarkten een omzet aandeel van ruim 51 procent in eten en drinken (bron: rabobank.nl, EMFI IRI). Dit lijkt strijdig met de voorlopige CBS cijfers. Het kan zo zijn de de definitieve cijfers van het CBS een ander beeld laten zien.

- In 2018 bedroeg de productiewaarde van de levensmiddelenindustrie 68,7 miljard euro. De stijging ten opzichte van 2017 is 0,2 procent¹. Dit is relatief beperkt vergeleken met de afgelopen 5 jaar waarin de groei jaarlijks gemiddeld 3 procent bedroeg².
- De productiewaarde van de gehele industriële sector bedroeg 346,4 miljard euro. Vanaf 2017 stijgt de productiewaarde in de industriële sector gestaag, met 8 procent in 2017 en 6 procent in 2018.
- Het consumentenvertrouwen daalde van 24 in 2017 naar 20 in 2018. Het consumentenvertrouwen heeft gepiekt in 2017 en is in 2018 nog altijd relatief hoog.

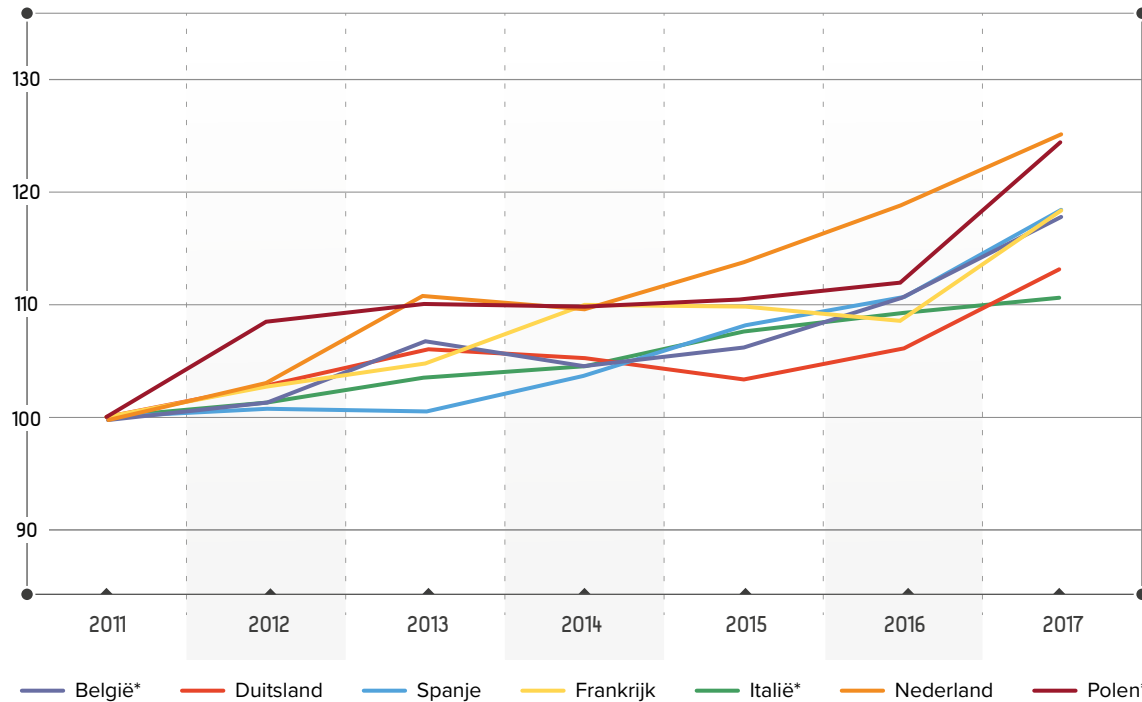

1.2

Productiewaarde stijgt in Europese landen (cijfers 2017)

Figuur 2:

Internationale vergelijking productiewaarde (2011=100)

* De cijfers uit 2017 voor België, Italië en Polen zijn voorlopig.

Bron: Eurostat; 'production value'.

- Sinds 2011 stijgt de productiewaarde in Nederland en Polen het snelst met gemiddeld 3,8 procent per jaar. In Spanje, Frankrijk, Duitsland en België steeg de productiewaarde met gemiddeld 2,5 procent per jaar.
- De Nederlandse productiegroei bleef in 2017 vergeleken met 2016 iets achter bij de groei in landen zoals Duitsland, België, Spanje en Frankrijk.
- In Nederland steeg de productiewaarde in 2017 met circa 5 procent³, terwijl de productiewaarde in de andere belangrijke productielanden met 6,5 tot 9 procent steeg.
- Na een aantal jaar van beperkte groei stijgt de productie in Polen in 2017 met 11 procent ten opzichte van 2016. Vanaf 2012 was de jaarlijkse gemiddelde groei van productie in Polen 0,8 procent.
- In alle landen, behalve Italië, stijgt de productiewaarde sneller in 2017 dan in 2016.

³ De productiewaarden in Eurostat statistieken zijn beschikbaar tot en met 2017. Helaas lijken de resultaten in paragraaf 1.1 en paragraaf 1.2 daardoor met elkaar in tegenspraak.

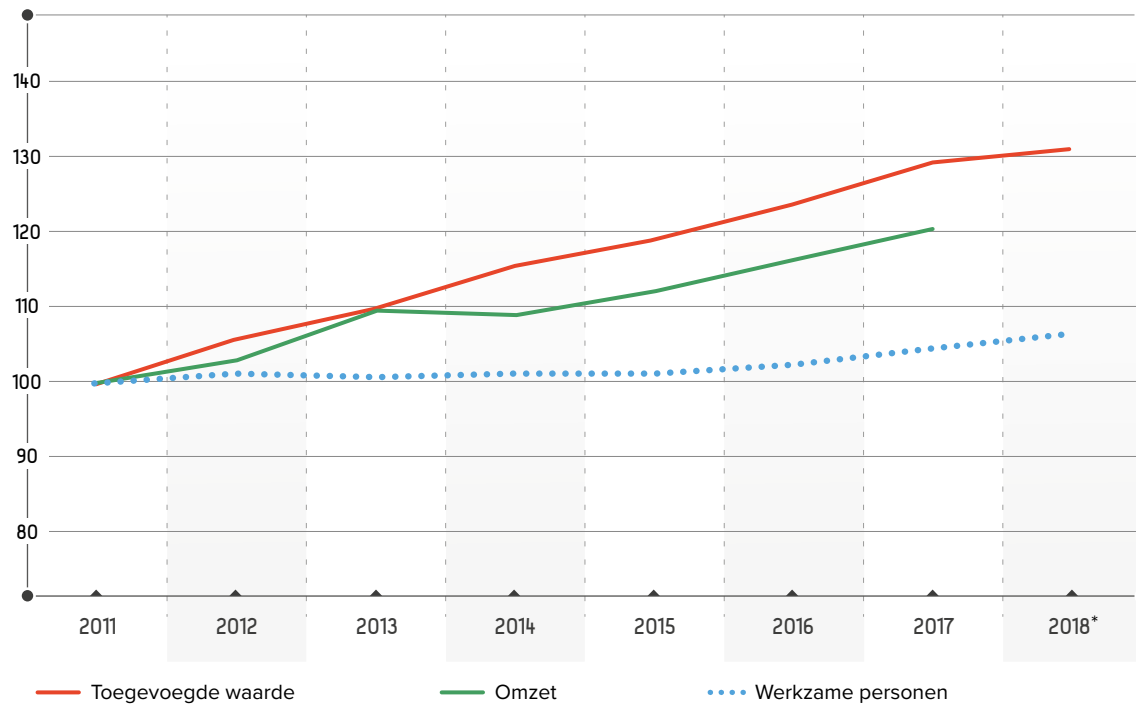

1.3

Groei omzet, toegevoegde waarde vrijwel gelijk

Figuur 3:

Omzet, bruto toegevoegde waarde (tegen basisprijzen) en aantal banen (2011=100)

* Voor 2018 zijn voorlopige cijfers bekend.
Bron: CBS

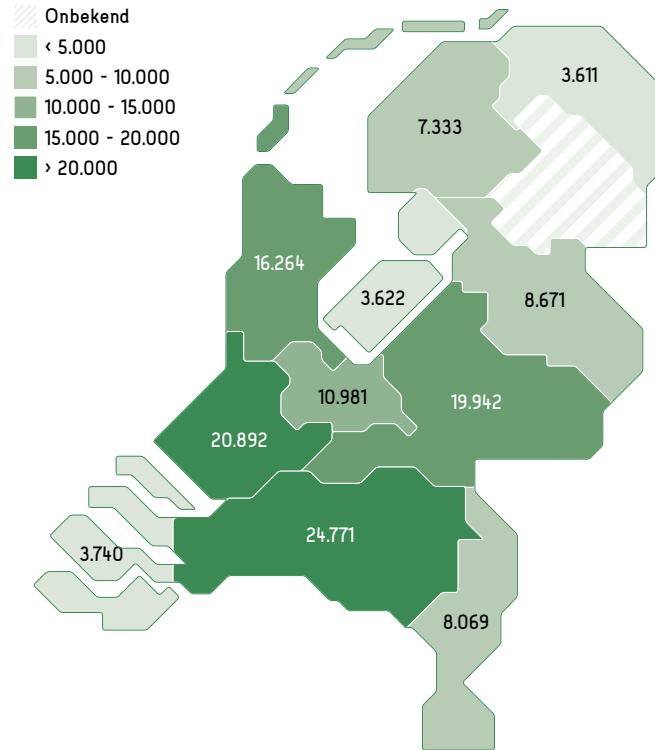
- De bruto toegevoegde waarde in de Nederlandse levensmiddelenindustrie steeg in 2018 met 1,3 procent tot 13,2 miljard euro. Net als de productiewaarde vlakkt de groei af na een stijgende trend van gemiddeld 4,5 procent sinds 2011. Net als bij de productiegroei zijn de cijfers voorlopig.
- De omzet in de Nederlandse levensmiddelenindustrie steeg van 2016 naar 2017 met 3,7%. Dit leverde een omzet van 76,7 miljard euro op in 2017.
- Het aantal werknemers in de voedings- en drankensector steeg van 140.000 in 2017 naar 144.000 in 2018⁴.

⁴ Het CBS levert voor het aantal werkzame personen geen uitsplitsing naar de voedings-, dranken- en tabakssector. Op basis van statistieken over het totaal aantal banen en de verhoudingen per sector zijn de werkzame personen van de voedings- en drankensector herleid.

1.4

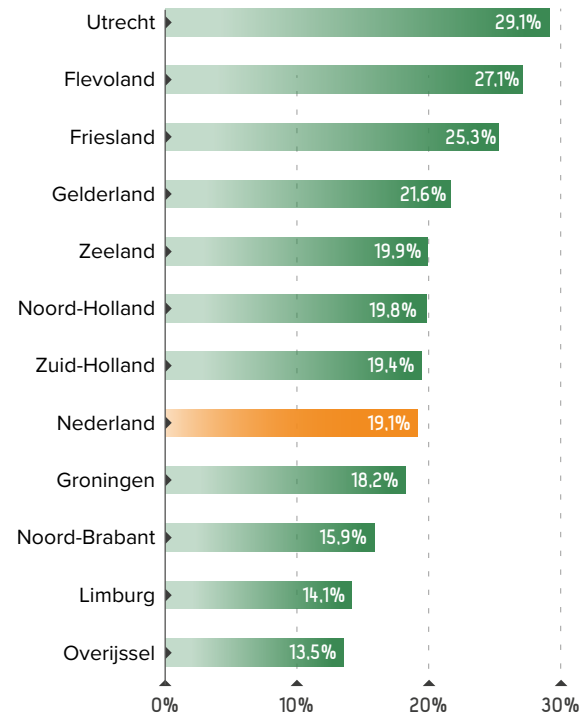
Levensmiddelenindustrie is belangrijk voor totale industriële werkgelegenheid

Figuur 4:
Regionale werkgelegenheid in de voedingsindustrie⁵ (2017)

* Voor de provincie Drenthe zijn geen gegevens bekend.
Bron: Eurostat; 'share of employment in manufacturing total'⁶

Figuur 5:
Het aandeel van de voedingsindustrie in de totale regionale industriële werkgelegenheid (2017, in procenten)

* Voor de provincie Drenthe zijn geen gegevens bekend.
Bron: Eurostat; 'share of employment in manufacturing total'

- De werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie stijgt van 2016 naar 2017 het snelst in de provincies Zeeland en Noord-Brabant. In beide provincies met circa 5 procent.
- In Friesland en Limburg daalt de werkgelegenheid met circa 1 procent.
- In Overijssel en Limburg heeft de levensmiddelenindustrie het kleinste aandeel in de totale regionale industriële werkgelegenheid. In deze provincies is het aandeel kleiner dan 15 procent.

⁵ Voor vijf provincies zijn de cijfers van de drankenindustrie niet beschikbaar. Om de vergelijking tussen regio's zuiver te houden zijn in de figuur alleen de cijfers van de voedingsmiddelenindustrie weergegeven.

⁶ Deze statistiek van Eurostat toont het aantal werkzame personen. De CBS-statistiek in paragraaf 1.3 toont het aantal banen. Het aantal banen ligt hoger dan het aantal werkzame personen, omdat bij het aantal banen hoofd- en bijbanen bij elkaar zijn opgeteld. Een hoofdbaan is de baan waar de meeste tijd aan wordt besteed.

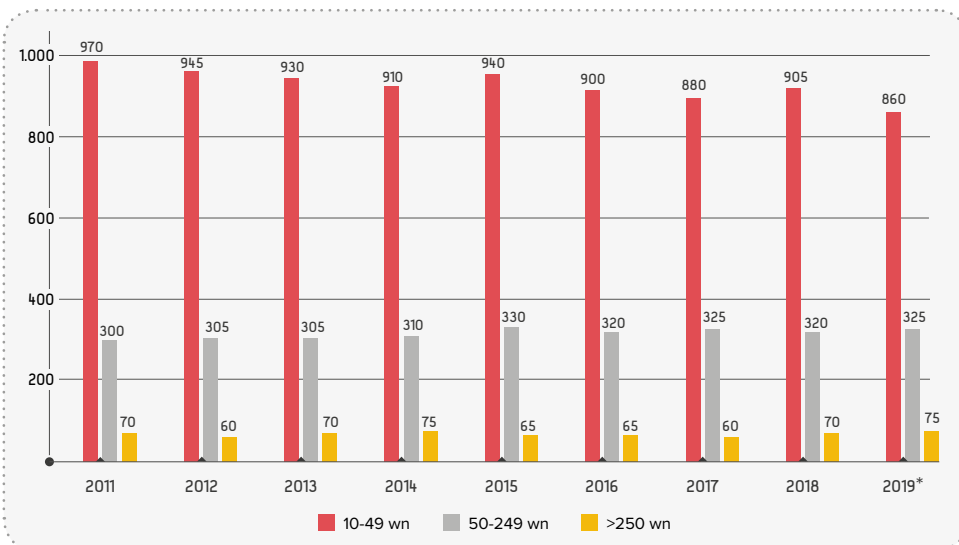
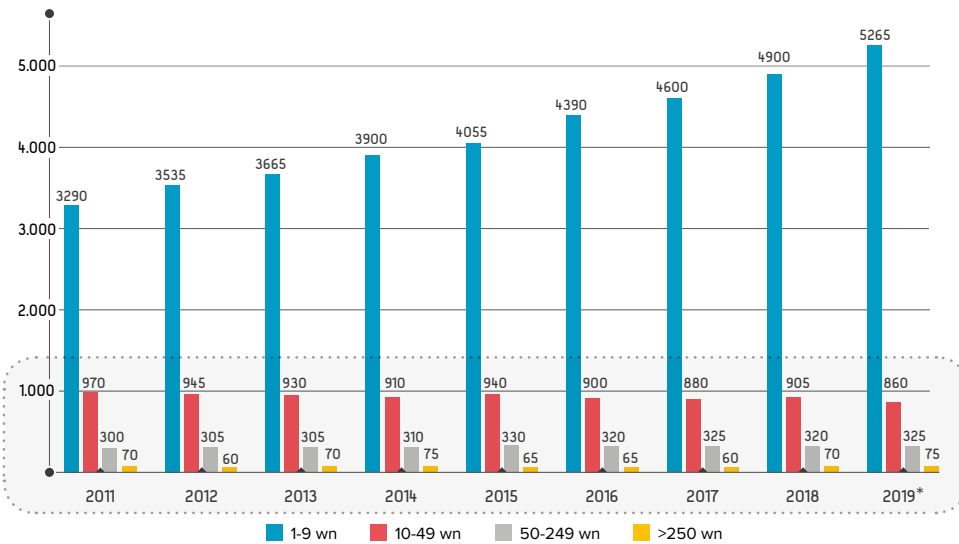

1.5

Groei van aantal bedrijven zet door

Figuur 6:

Aantal bedrijven in de levensmiddelenindustrie (2011-2019)

- Het totaal aantal bedrijven in de levensmiddelenindustrie is ten opzichte van 2018 met 5,5 procent gestegen naar 6.525 bedrijven in 2019⁷.
- De trend van het groeiend aantal kleine bedrijven zet door. Sinds 2011 is het aantal kleine bedrijven met 60 procent gestegen. Van 3.290 in 2011 tot 5.266 in 2019.
- Het aantal grote bedrijven (> 250 werknemers) groeit sinds 2017 ook jaarlijks. Van 60 bedrijven in 2017 naar 75 in 2019.

* Cijfers van 2019 zijn voorlopig.

Bron: CBS; 'vestiging van bedrijven', cijfermatige bewerking Decisio.

⁷ Een bedrijf kan meerdere vestigingen hebben.

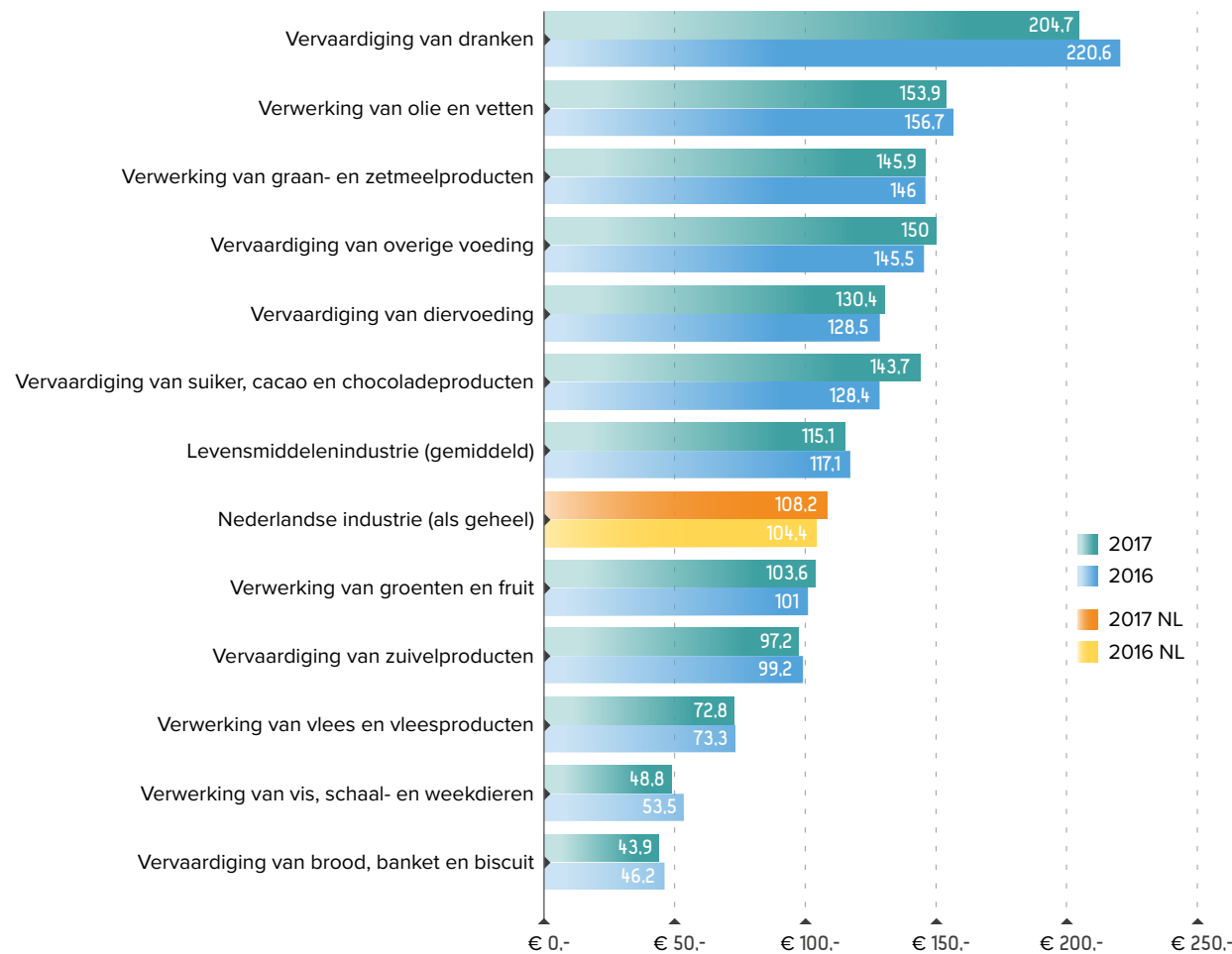

1.6

Arbeidsproductiviteit het hoogst in drankensector

Figuur 7:

Bruto toegevoegde waarde per werknemer in 2016 en 2017 (x 1.000 euro)

- De arbeidsproductiviteit is de gemiddelde toegevoegde waarde per werknemer per jaar. Binnen de levensmiddelenindustrie heeft de drankensector de hoogste arbeidsproductiviteit. Echter is de productiviteit in deze sector in 2017 wel gedaald met 7,2 procent ten opzicht van 2016⁸.
- De arbeidsproductiviteit in de Nederlandse industrie als geheel is in 2017 gestegen met 3,6 procent naar 108.200 euro per werknemer.
- In de sector voor suiker, cacao en chocoladeproducten stijgt de arbeidsproductiviteit met circa 12 procent naar 143.700 euro per werknemer.

Bron: Eurostat; 'Gross value added per employee', cijfermatige bewerking Decisio.

⁸ Het CBS geeft aan dat de uitkomsten kunnen fluctueren door veranderingen in de statistische steekproef of rapportage door bedrijven.

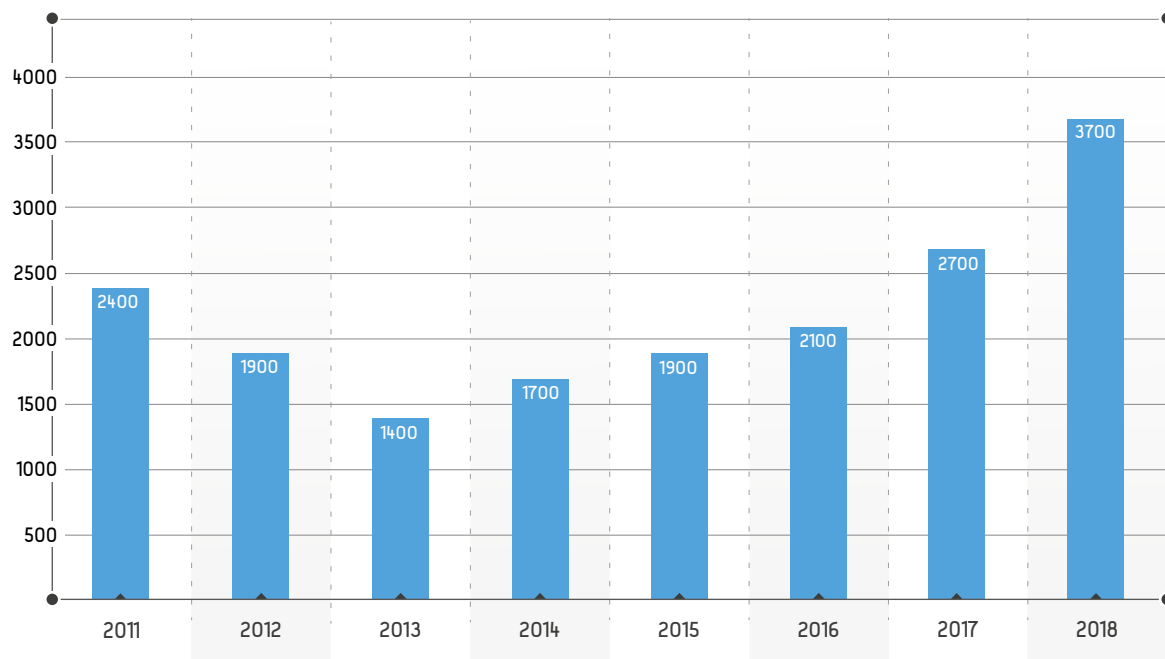

1.7

Aantal openstaande vacatures stijgt fors

Figuur 8:

Het aantal openstaande vacatures in de levensmiddelenindustrie

Bron: CBS

- Sinds 2013 stijgt het aantal openstaande vacatures in de levensmiddelenindustrie⁹ met circa 22 procent per jaar. In 2018 steeg het aantal openstaande vacatures met 37 procent ten opzichte van 2017 naar 3.700 vacatures.
- Dit betekent dat de het aantal vacatures circa 2,5 procent vertegenwoordigt van de totale werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie.
- In de totale industriële sector is deze trend ook te zien. Het aantal openstaande vacatures in de totale sector stijgt in 2018 met 31 procent ten opzichte van 2017.

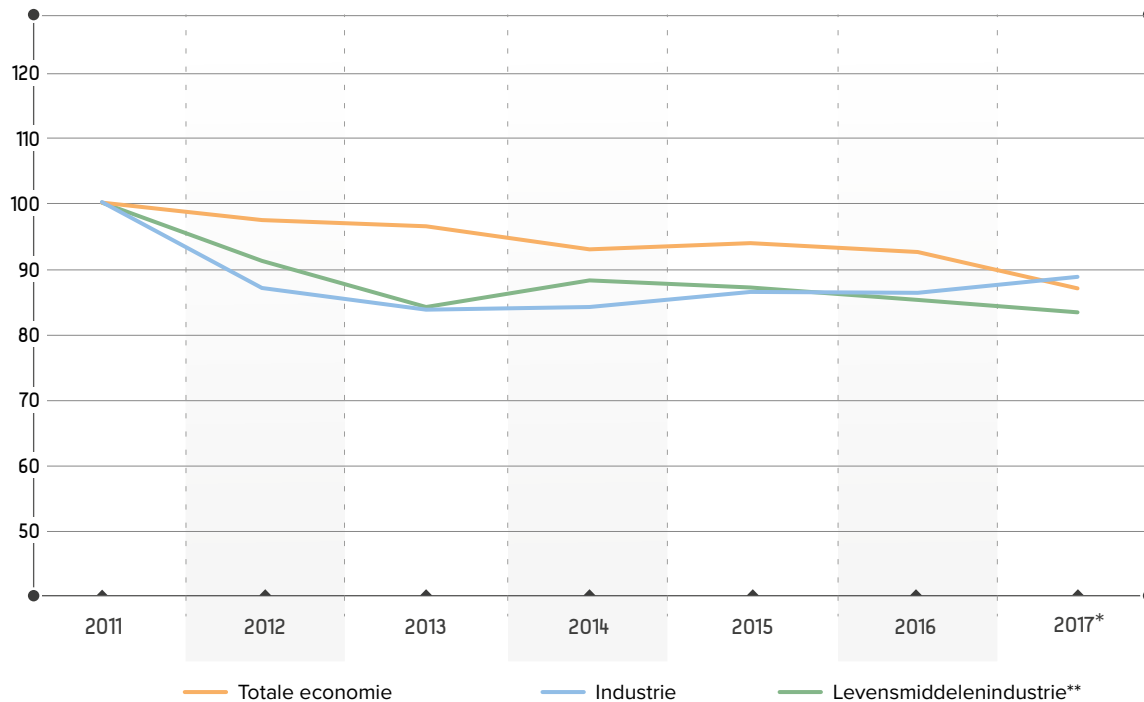
⁹ Deze CBS statistiek is niet separaat beschikbaar voor de voedings-, dranken-, en tabakssector. In deze grafiek zijn daarom ook de vacatures van de tabakssector opgenomen.

1.8

Relatieve daling CO₂-uitstoot in de levensmiddelenindustrie

Figuur 9:
CO₂-uitstoot per euro productie (2011=100)

* Voor 2017 zijn voorlopige cijfers bekend.

** CO₂-uitstoot van de voedings-, dranken-, en tabaksindustrie.

Bron: CBS

- De CO₂-uitstoot per euro productie in de levensmiddelenindustrie¹⁰ daalde in 2017 met 2 procent ten opzichte van 2016. Sinds 2011 daalt de CO₂-uitstoot per euro productie gemiddeld met 3 procent per jaar.
- De totale uitstoot in de levensmiddelenindustrie stijgt in 2016 met 3 procent ten opzichte van 2017, maar de productiewaarde steeg in deze periode met 5 procent.
- De CO₂-uitstoot in de levensmiddelenindustrie (incl. de tabaksindustrie) is goed voor circa 9 procent van de uitstoot in de totale industrieële sector.

¹⁰ Deze CBS statistiek is niet separaat beschikbaar voor de voedings-, dranken-, en tabakssector. In deze grafiek is daarom ook de CO₂-uitstoot van de tabakssector opgenomen.

2

Kostenontwikkeling

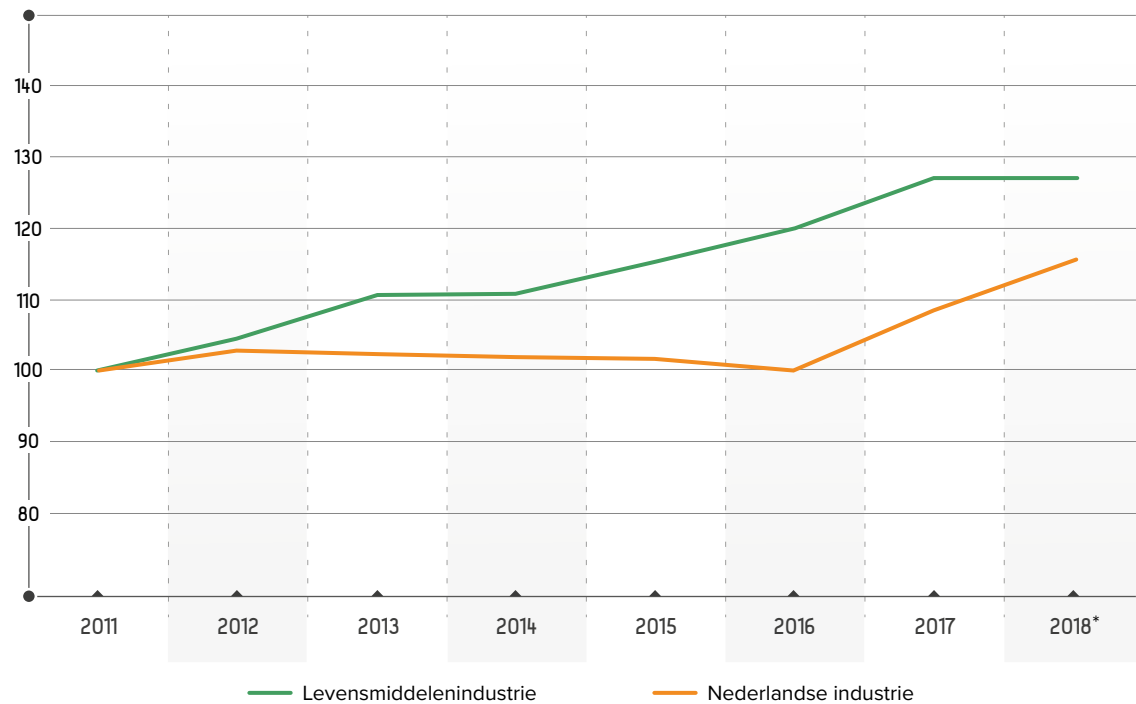

2.1

Na jaren van stijging stabiliseren de intermediaire kosten

Figuur 10:

Ontwikkeling intermediaire kosten (2011=100)

- Het intermediaire verbruik betreft alle producten en diensten die gebruikt zijn in het productieproces.
- Voor het eerst sinds 2010 zijn de intermediaire kosten gedaald. In 2018 bedroegen deze kosten 55,5 miljard euro. Dat is 0,1 procent lager dan in 2017.
- In de totale Nederlandse industrie stijgen de intermediaire kosten in 2018 met 6,3 procent. Dit is lager dan de stijging van 8,3 procent in 2017¹¹.

* Cijfers van 2018 zijn voorlopig.

Bron: CBS; 'Nationale rekeningen', cijfermatige bewerking Decisio.

¹¹ Deze percentages wijken af van de genoemde percentages in de monitor uit 2018, omdat de voorlopige CBS-cijfers uit 2017 dit jaar zijn aangepast.

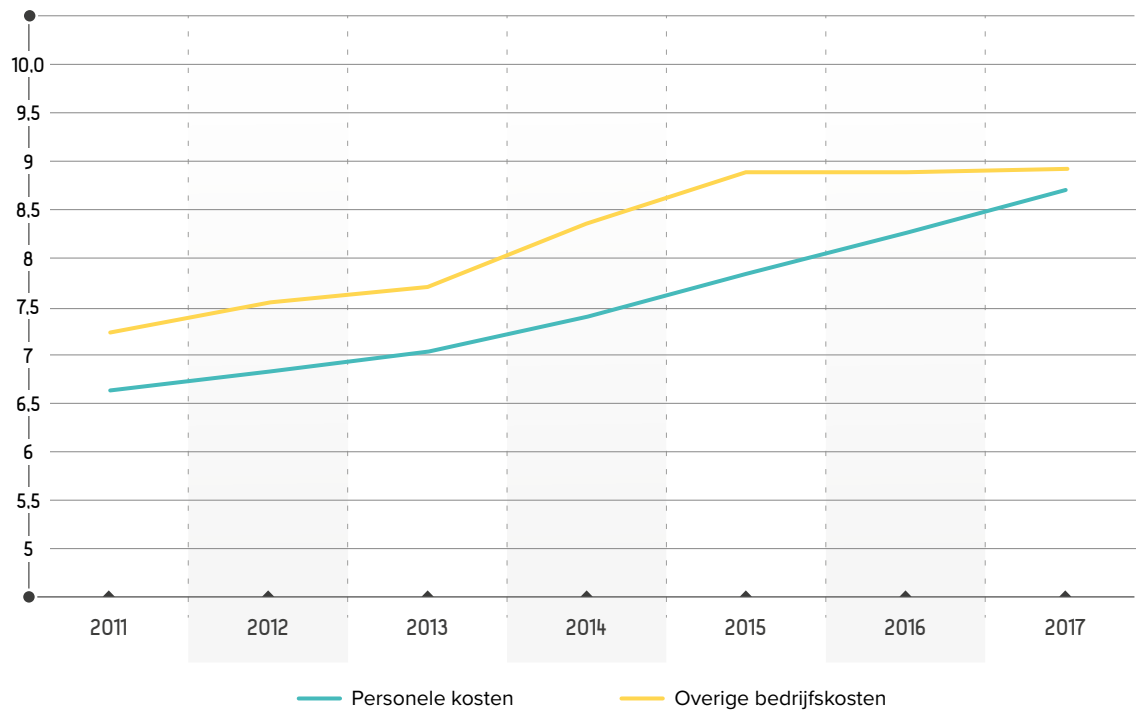

2.2

Loonkosten stijgen

Figuur 11:

Personele kosten en overige bedrijfskosten (x €miljard)

Bron: CBS; 'Bedrijfsleven; arbeids- en financiële gegevens', cijfermatige bewerking Decisio.

- De personele kosten van bedrijven in de levensmiddelenindustrie stegen met 5,4 procent naar 8,7 miljard in 2017 (ten opzichte van 2016).
- Overige bedrijfskosten zijn kosten die geen betrekking hebben op inkoop, personeel of afschrijvingen¹². Sinds 2015 blijven deze kosten in de levensmiddelenindustrie min of meer gelijk. De overige bedrijfskosten in de levensmiddelenindustrie zijn in 2017 bijna gelijk aan 2016, namelijk 8,9 miljard euro.
- Ter vergelijking: de personele kosten in de gehele industriële sector stijgen met 4,4 procent in 2017. De overige bedrijfskosten met 3 procent.

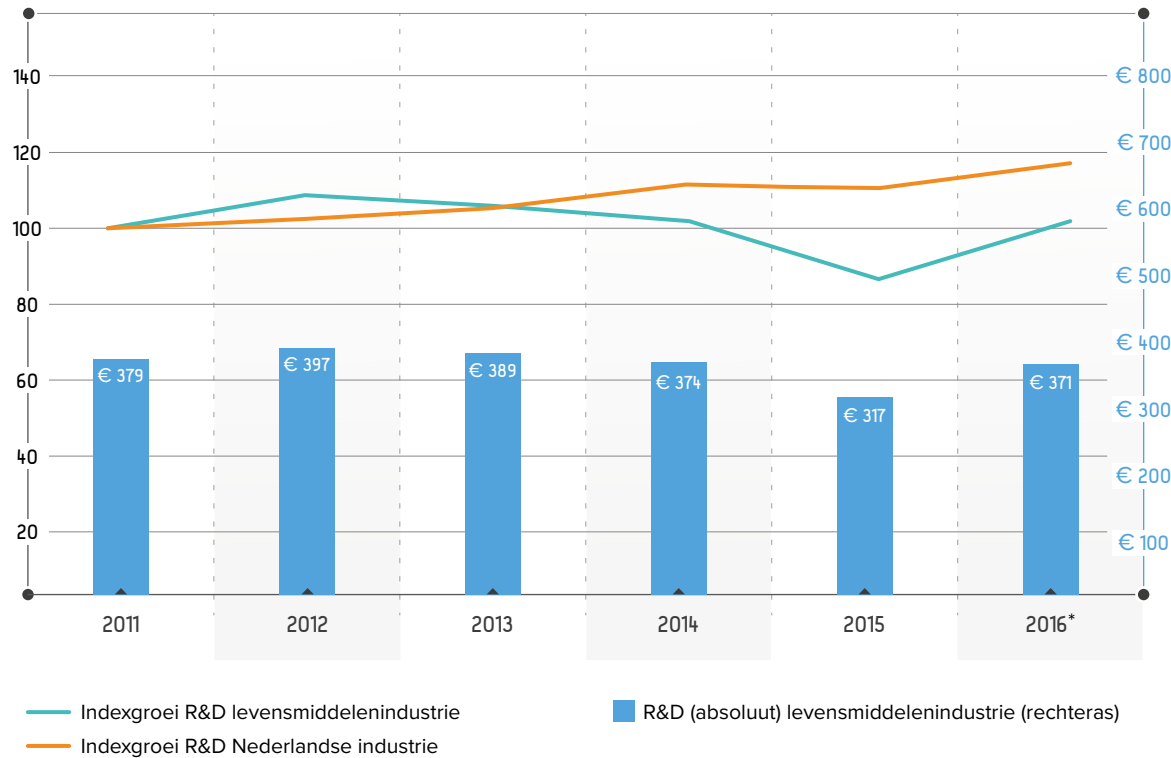
¹² Energieverbruik, huisvesting, apparatuur en inventaris, en verkoopkosten hebben het grootste aandeel in de overige kosten. Deze kostenposten vertegenwoordigen 10 tot 15 procent van de totale overige kosten. Energiekosten en verkoopkosten dalen in 2017 t.o.v. 2016. De kosten voor communicatie, huisvesting en apparatuur stijgen.

2.3

R&D-investeringen weer op oude niveau¹³

Figuur 12: Uitgaven voor eigen R&D-activiteiten industrie en levensmiddelenindustrie (2011=100) en absolute uitgaven R&D levensmiddelenindustrie (x miljoen euro)

* Cijfers uit 2016 zijn voorlopig.
Bron: CBS; 'Research and development; personeel, uitgaven, bedrijfsgrootte, bedrijfstak', cijfermatige bewerking Decisio

- Na drie jaar van afnemende R&D investeringen zijn deze in 2016 weer gestegen, met 17%.
- Daarmee lijkt de sterke daling in 2015 incidenteel te zijn geweest¹⁴.
- Ook in de gehele industriesector zijn de R&D investeringen gestegen, met 6%.

¹³ De R&D-statistieken worden momenteel gereviseerd door het CBS. Daarom zijn er geen recentere cijfers beschikbaar. Wanneer een update van deze cijfers bekend is, wordt deze online monitor aangepast. De update volgt naar verwachting in oktober/november 2019.

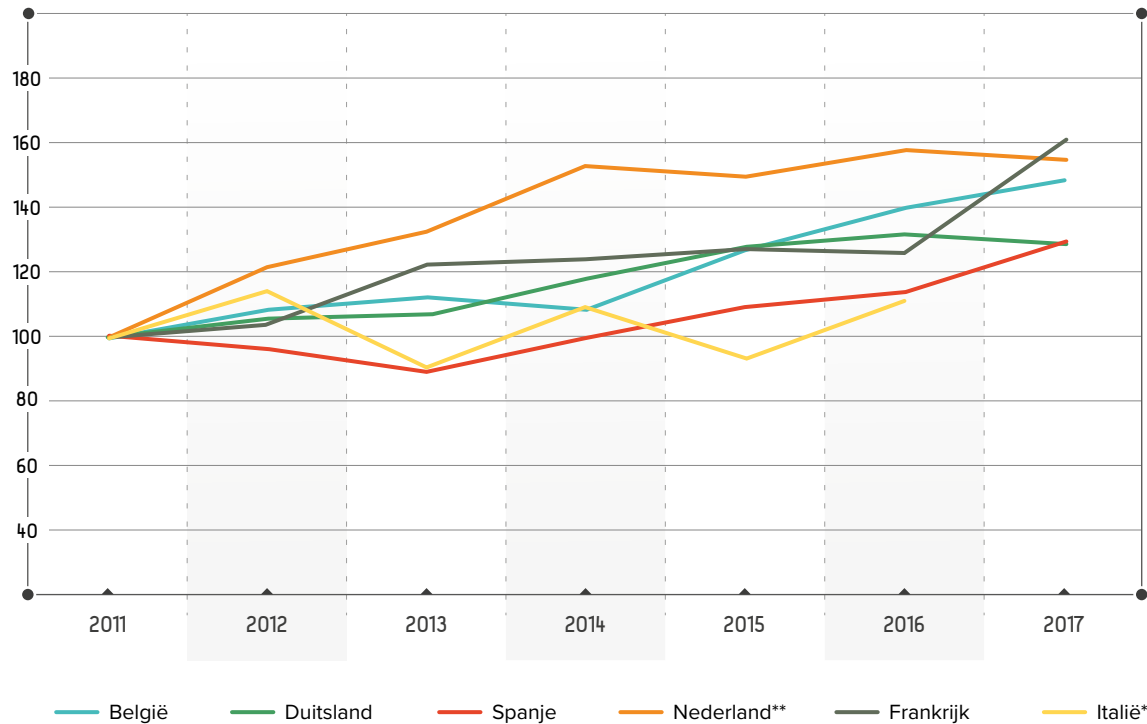
¹⁴ De daling van uitgaven aan eigen R&D-activiteiten in 2015 heeft volgens het CBS voornamelijk te maken met dalende R&D uitgaven bij een tiental grote bedrijven in de levensmiddelenindustrie. Krimpende budgetten of de focus op R&D activiteiten in een andere bedrijfstak kunnen hiervoor de verklaring zijn.

2.4

Lichte daling investeringen in de levensmiddelenindustrie

Figuur 13: Bruto investeringen in materiële vaste activa levensmiddelenindustrie (2011=100)

* Cijfers voor Italië beschikbaar t/m 2016.

** Cijfers voor de Nederlandse industrie is interpolatie voor 2014.

Bron: Eurostat; 'Gross investment in tangible goods', cijfermatige bewerking en interpolatie Decisio.

- De levensmiddelenindustrie in Nederland investeerde in 2017 circa 2 miljard euro in materiële vaste activa. Dit is een daling van 2 procent ten opzichte van 2016.
- Ook in Duitsland dalen de investeringen in de levensmiddelenindustrie met circa 2 procent.
- In België zijn investeringen in 2017 toegenomen met 7%. Dit is wel een daling ten opzichte van de groei in 2015 en 2016 waarin de investeringen in de levensmiddelenindustrie met 18 en 10 procent stegen.
- In Spanje zijn de investeringen in de voedings- en drankensector gestegen met 14 procent en in Frankrijk met 28 procent.

3

Concurrentiepositie

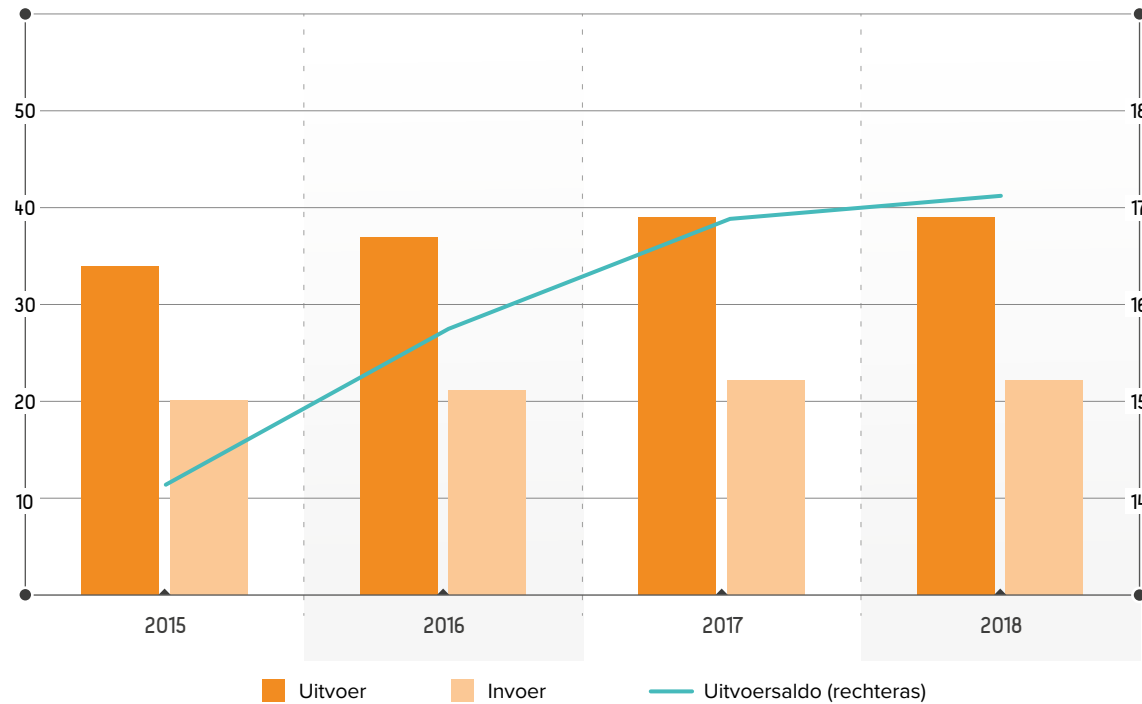

3.1

Uitvoer en invoer stabiliseren

Figuur 14:

Uitvoer en invoer van de levensmiddelenindustrie (x miljard euro)

Bron: CBS; 'Input-Outputtabellen 2015 - 2018 Lopende prijzen'; cijfermatige bewerking Decisio

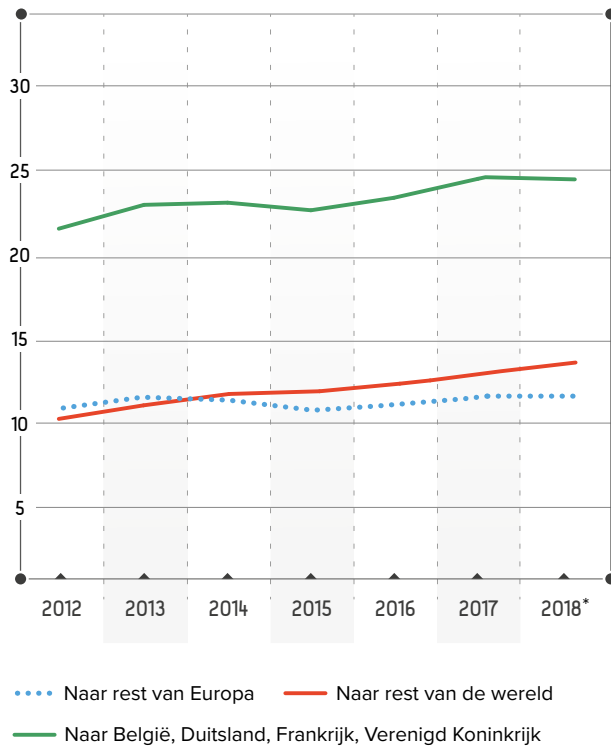
- In 2018 is de uitvoerwaarde van de levensmiddelenindustrie 39,1 miljard euro. De uitvoerwaarde is in 2018 met 0,2 procent licht gedaald ten opzichte van 2017. Het is voor het eerst sinds 2008 dat de uitvoerwaarde daalt.
- De invoerwaarde van de levensmiddelenindustrie daalt met 1,6 procent naar 21,7 miljard euro ten opzichte van 2018. De invoerwaarde daalde ook in 2014.
- Het dekkingspercentage (uitvoerwaarde als percentage van de invoerwaarde) steeg van 175 naar 178 procent.
- Het uitvoersaldo is het verschil tussen uitvoer en invoer. In 2018 bedroeg het uitvoersaldo 17,1 miljard euro, een stijging van 1,6 procent ten opzichte van 2017.

3.2

Uitvoer naar buurlanden daalt licht

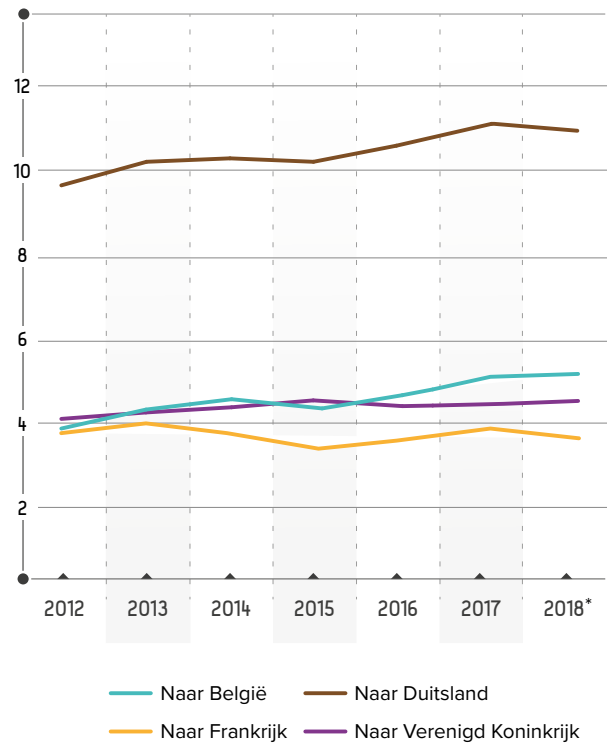
Figuur 15:
Uitvoer van agrofoodsector (x miljard euro)

* Cijfers uit 2018 zijn voorlopig.

Bron: CBS; 'Internationale handel; in- en uitvoer volgens SITC-indeling'; cijfermatige bewerking Decisio.

Figuur 16:
Uitvoer agrofoodsector naar vier buurlanden (x miljard euro)

- Het grootste deel van de uitvoer van de Nederlandse agrofoodsector¹⁵ gaat naar onze buurlanden België, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. De uitvoerwaarde¹⁶ was 24,5 miljard euro in 2018, een daling van 0,7 procent ten opzichte van 2017.
- De uitvoer naar de andere Europese landen daalde met 0,05 procent naar 11,7 miljard euro in 2018.
- De uitvoer van Nederlandse bedrijven naar de rest van de wereld steeg met 4,6 procent naar 13,7 miljard euro in 2018.
- Van de belangrijkste vier Europese exportlanden voert de agrofoodsector het meeste uit naar Duitsland.
- De uitvoer naar Frankrijk daalde van 2017 naar 2018 met 5,4 procent, naar Duitsland met 1,1 procent. De uitvoerwaarde naar België steeg met 1,6 procent en naar het Verenigd Koninkrijk met 2,1 procent.

¹⁵ Deze CBS-statistiek heeft niet alleen betrekking op de levensmiddelenindustrie, maar op de agrofoodsector exclusief levende dieren, tabak en sierteelt. De sectoren zijn ingedeeld naar SITC-codes in plaats van SBI-codes. Het verschil in definities kan de ogenschijnlijke tegenstelling tussen paragraaf 3.1 en 3.2 verklaren.

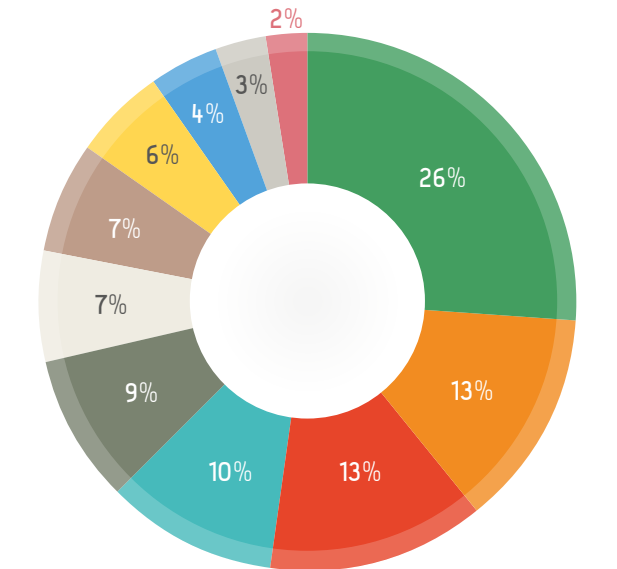
¹⁶ Dit is de uitvoerwaarde van in Nederland vervaardigde of voortgebrachte goederen. Deze waarde is gepresenteerd exclusief wederuitvoer. Dit is in tegenstelling tot eerdere versies van de monitor. Dit betekent dat de resultaten in paragraaf 3.2 niet vergelijkbaar zijn met FNLI monitor uit voorgaande jaren.

3.3

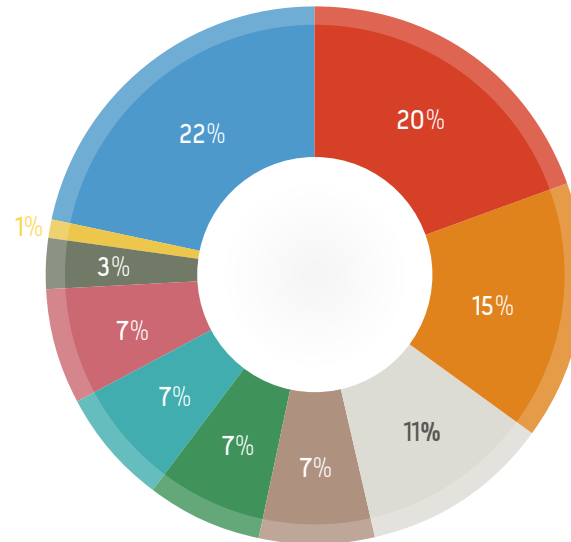
Exportmix blijft constant

Figuur 17:
Verdeling uitvoerwaarde per deelsector van de agrofoodsector (2018, in procenten)

- Groenten en fruit
- Vlees en vleesproducten
- Zuivelproducten en eieren
- Bereide voedingsmiddelen (niet apart genoemd)
- Koffie, thee, cacao, specerijen en fabrikaten daarvan
- Veevoeder (m.u.v. niet-gemalen granen)
- Dranken
- Vis, schaal- en weekdieren (en bereiding daarvan)
- Granen en graanproducten
- Levende dieren (m.u.v. vis, schaal- en weekdieren)
- Suiker en suikerwerken, honing

Figuur 18:
Verdeling productiewaarde per deelsector in de levensmiddelenindustrie

- Zuivelproducten
- Vlees(producten)
- Veevoeder
- Dranken
- Groenten en fruit
- Plantaadige en dierlijke oliën en vetten
- Bakkersproducten en deegwaren
- Granen en zetmeel(producten)
- Vis, schaaldieren en weekdieren
- Overige voedingsmiddelen

- De verdeling van de totale uitvoerwaarde per deelsector blijft stabiel. Groenten en fruit blijven met 26 procent de belangrijkste exportproducten binnen de agrofoodsector. Vlees en zuivelproducten volgen met 13 procent¹⁷.
- Dit jaar is de productmix toegevoegd op basis van totale productiewaarde per sector¹⁸.
- De productie van zuivel, vlees(producten) en veevoeder hebben een groot aandeel in de levensmiddelenindustrie. Samen hebben deze sectoren een aandeel van 46,5 procent van de totale productiewaarde.
- Zuivel is met 20 procent de grootste productgroep binnen de levensmiddelenindustrie. Vlees en vleesproducten volgen met 15 procent en veevoeder met 11 procent.
- De sectoren dranken, groente en fruit, oliën en vetten en bakkersproducten en deegwaren volgen allemaal met een aandeel van circa 7 procent.
- De productgroep ‘overige voedingsmiddelen’ heeft een aandeel van circa 22 procent. Onder deze groep vallen onder andere de productie van suiker, thee en koffie, kant-en-klaar maaltijden en specerijen en kruiden.

¹⁷ Deze CBS-statistiek heeft niet alleen betrekking op de levensmiddelenindustrie, maar ook op de gehele agrofoodsector. De sectoren zijn ingedeeld naar SITC-codes in plaats van SBI-codes.

¹⁸ De sectoren in figuur 18 zijn ingedeeld op basis van SBI-codes

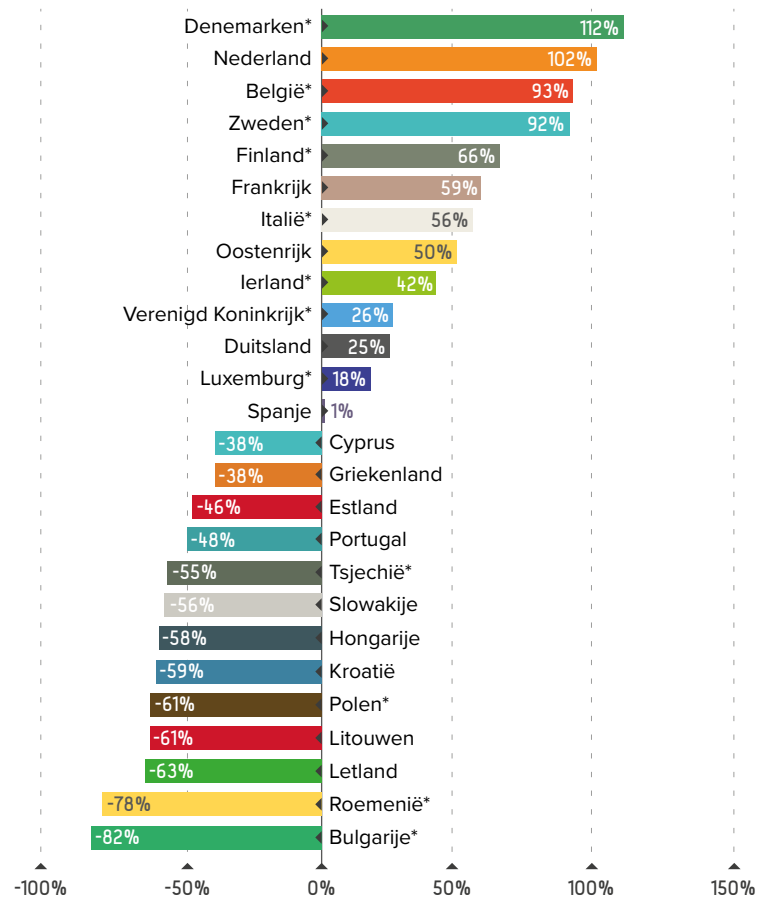

3.4

Stijgende arbeidskosten in de levensmiddelenindustrie

Figuur 19:

Gemiddelde arbeidskosten voedingssector per werknemer (voltijd) ten opzichte van EU gemiddelde van 26 EU-lidstaten²⁰ (2017)

* Cijfers voor 2016 (voor deze EU-lidstaten zijn geen gegevens over 2016 bekend)

Bron: Eurostat; ; Labour costs per employee fte: food products; cijfermatige bewerking Decisio

- De arbeidskosten per voltijd werknemer is een indicator voor de concurrentiepositie van een industrie, al moet uiteraard ook rekening worden gehouden met arbeidsproductiviteit en opleidingsniveau. In figuur 19 is het overzicht gegeven voor de arbeidskosten ten opzichte van het rekenkundig gemiddelde¹⁹ in 26 EU-lidstaten.
- Denemarken, Nederland, België en Zweden blijven in de top 4 staan van landen met de hoogste arbeidskosten.
- In Nederland stegen de arbeidskosten in de voedingssector in 2017 ten opzichte van 2016 met 1,8 procent naar 61.200 euro per werknemer. In de drankensector stegen de arbeidskosten met 5,4 procent naar 80.000 euro per werknemer.
- Bulgarije en Roemenië blijven de landen met de laagste arbeidskosten.

¹⁹ Hierbij telt ieder land even zwaar mee. In de voedingssector is het gemiddelde 30.200 euro per voltijd medewerker.

²⁰ Van de lidstaten Malta en Slovenië zijn geen gegevens bekend.

4

Het economische belang van de
Nederlandse levensmiddelenindustrie

4.1

Input-outputanalyse

Het economisch belang van de levensmiddelenindustrie gaat verder dan alleen de sector zelf. Andere sectoren zijn afhankelijk van de levensmiddelenindustrie omdat ze toeleverancier zijn en de levensmiddelenindustrie een belangrijke afnemer is. Met behulp van een input-outputanalyse wordt in deze monitor sinds 2013 de indirecte bijdrage van de levensmiddelen industrie aan het Bruto Nationaal Product in Nederland in beeld gebracht.

Bij toeleveranciers moet worden gedacht aan de landbouw, papier(verpakkings)-industrie, de energiesector en dienstverleners als banken, uitzendbureaus, accountants en reclamebureaus. De inkoop van producten en diensten door de levensmiddelenindustrie bij deze toeleverende sectoren levert ook werkgelegenheid op²¹. Dit noemen we de indirecte werkgelegenheid.

Revisie Nationale rekeningen en weglaten tabakssector maken indirecte effecten onvergelijkbaar met vorige monitors

Het CBS heeft een revisie uitgevoerd van de nationale rekeningen. Sindsdien worden nieuwe statistische bronnen en ramingsmethoden gebruikt. In deze monitor is gebruik gemaakt van de gereviseerde cijfers. Daarnaast is er sinds de monitor van 2018 voor gekozen om alleen de cijfers te presenteren van de voedings- en drankensector. De tabakssector blijft buiten beschouwing in tegenstelling tot versies voor 2018.

²¹ Wanneer de levensmiddelenindustrie minder inkoop bij deze sectoren zal de werkgelegenheid dalen. Deze daling zal echter deels door andere sectoren worden gecompenseerd. Met dit soort dynamische effecten houdt de input-outputanalyse geen rekening.

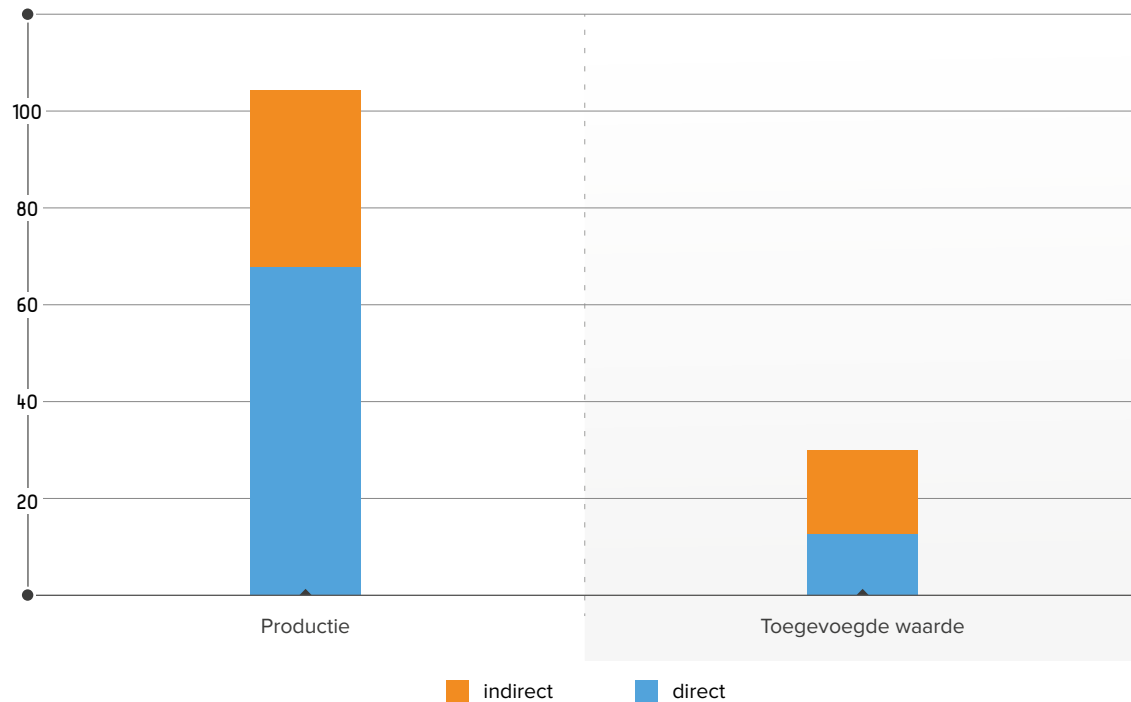

4.2

Levensmiddelenindustrie stabiele factor voor Nederlandse economie

Figuur 20:

Directe en indirecte productie en bruto toegevoegde waarde van de levensmiddelenindustrie 2018 (x miljoen euro)

Bron: CBS; 'input-outputtabellen 2015-2018 Lopende prijzen' en 'Nationale rekeningen'; cijfermatige bewerking Decisio.

- De totale productiewaarde van 68,7 miljard euro in de Nederlandse levensmiddelenindustrie zorgt in 2018 voor 36,6 miljard euro productiewaarde in andere sectoren.
- Daarmee levert de levensmiddelenindustrie 17,2 miljard euro bruto toegevoegde waarde²² op voor andere sectoren.
- De levensmiddelenindustrie zorgt direct en indirect voor circa 4 procent van het Bruto Binnenlands Product. Dit is vergelijkbaar met 2017.
- Op basis van bovenstaande gegevens kunnen we de multipliers herleiden. Dit zijn de factoren die aangeven met hoeveel elke verdiende euro in de levensmiddelenindustrie kan worden vermenigvuldigd.
- De productiemultiplier bedraagt 1,5. Dit betekent dat voor elke euro productie in de levensmiddelenindustrie, voor 0,5 euro in andere Nederlandse sectoren wordt geproduceerd. De toegevoegde waarde multiplier is 2,3. De productiemultiplier is gelijk aan 2017, de toegevoegde waarde multiplier is 0,1 lager.

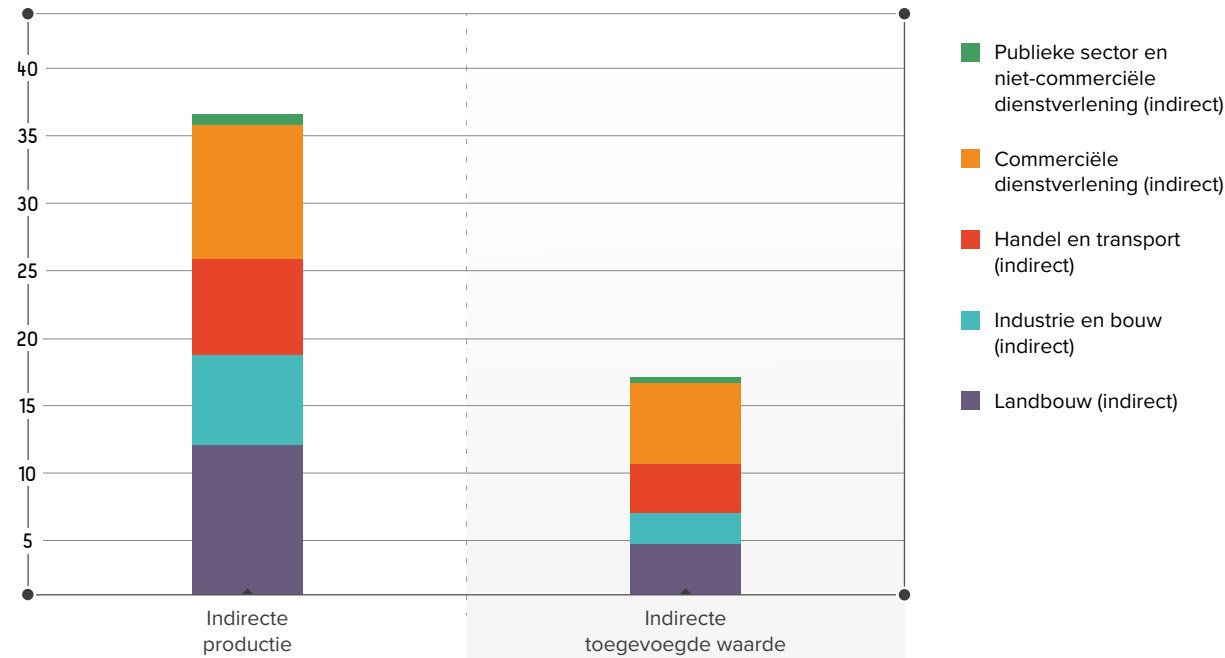
²² De bruto toegevoegde waarde is het verschil tussen productie en het intermediair verbruik van een organisatie, inclusief afschrijvingen.

4.3

De levensmiddelenindustrie is voor veel sectoren belangrijk

Figuur 21:
Indirecte productie- en toegevoegde waarde uitgesplitst naar sectoren (x miljoen euro)

- De totale indirecte productiewaarde was 36,6 miljard euro in 2018. Hiervan realiseerden de sectoren commerciële dienstverlening en landbouw circa 60 procent.
- Landbouw realiseerde 12,1 miljard euro indirecte productiewaarde, commerciële dienstverlening²³ realiseerde 9,9 miljard euro, Handel en transport 7,1 miljard euro en Industrie en bouw 6,6 miljard. 0,8 miljard euro werd gerealiseerd door de publieke sector en niet-commerciële diensten.

Bron: CBS; 'input-outputtabellen 2015-2018 Lopende prijzen' en 'Nationale rekeningen', cijfermatige bewerking Decisio

²³ Onder commerciële dienstverlening vallen onder andere uitzendbureaus, marketingbureaus, juridisch advies en IT-dienstverlening.

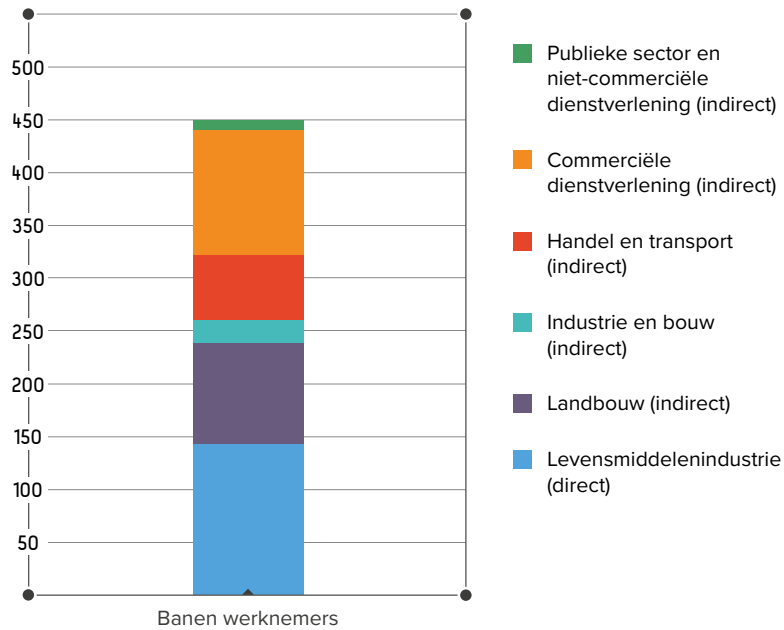

4.4

Stijging directe en indirecte werkgelegenheid

Figuur 22:

Directe en indirecte werkgelegenheid levensmiddelenindustrie uitgesplitst naar sectoren (x 1.000 banen)

Bron: CBS; 'input-outputtabellen 2015-2018 Lopende prijzen' en 'Nationale rekeningen', cijfermatige bewerking Decisio

- De totale werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie in 2018 is 144.000 banen (vol- en deeltijd). In andere sectoren zorgt dit indirect voor 307.000 banen. Dit betekent dat de levensmiddelenindustrie in totaal 451.000 banen oplevert.
- Het totaal van directe en indirecte werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie is 5,4 procent van het totaal aantal banen in Nederland.
- De directe werkgelegenheid in de levensmiddelenindustrie is in 2018 met 2,9 procent gestegen ten opzichte van 2017. De indirecte werkgelegenheid steeg met 1,6 procent.

- Agrofoodsector:** De sector die zich bezighoudt met het produceren van voeding. Deze sector omvat de landbouw, bosbouw en visserij en de voedings- en genotmiddelenindustrie. De bloemen en plantensector is niet meegerekend.
- Banen (van werkzame personen):** Een arbeidsplaats die bezet wordt door een werknemer of een zelfstandige. Omdat een persoon meerdere arbeidsplaats kan bezetten ligt het aantal banen hoger dan het aantal werkzame personen. Ingeleend en/of gedetacheerd personeel en uitzendkrachten worden niet meegerekend in deze definitie.
- Bedrijf:** Organisatie van mensen en middelen gekenmerkt door zelfstandigheid ten aanzien van de beslissingen over het productieproces en door het aanbieden van producten en diensten aan derden. Een bedrijf kan meer dan één vestiging omvatten, maar ook meer dan één juridische eenheid. Wanneer een bedrijf zich uitstrekt over verschillende landen wordt het Nederlandse deel als een geheel bedrijf beschouwd.
- Productiewaarde:** Het totaal aan goederen en diensten dat is geproduceerd, ook wel productie genoemd. De output bestaat uit marktoutput (marktafzet), output voor eigen finaal gebruik en niet-marktoutput (goederen en diensten die gratis of tegen niet-significante prijzen aan andere eenheden zijn geleverd). De output wordt gewaardeerd tegen basisprijzen. Dit zijn de prijzen die door producenten zelf worden ervaren: per bedrijfstak zijn de productgebonden belastingen er vanaf getrokken en de productgebonden subsidies erbij opgeteld.
- Research & Development-uitgaven:** Het totaal aan uitgaven aan eigen R&D-activiteiten in Nederland. Kenmerkend voor R&D is dat in dit onderzoek (research) gestreefd wordt naar oorspronkelijkheid én vernieuwing. R&D is het creatief, systematisch en planmatig zoeken naar oplossingen voor praktische problemen. Ook het strategische en het fundamentele onderzoek behoort tot R&D. Verder wordt het (uit)ontwikkelen (development) van ideeën of prototypes tot bruikbare processen en productierijpe producten tot R&D gerekend.
- Standaard Bedrijfsindeling (SBI):** Een hiërarchische indeling van economische activiteiten. Het CBS gebruikt de SBI-indeling om bijvoorbeeld bedrijfseenheden in te delen naar hun hoofdactiviteit. In 2008 heeft een ingrijpende revisie plaatsgevonden, vandaar de huidige versie 'SBI 2008'.
- (Bruto) Toegevoegde waarde:** De waarde van alle in Nederland geproduceerde goederen en diensten (output of productiewaarde) minus de waarde van de goederen en diensten die tijdens deze productie zijn gebruikt (het intermediaire verbruik). De toegevoegde waarde is uitgedrukt in basisprijzen.
- (Bruto) Toegevoegde waarde per werknemer:** De toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen) gedeeld door het aantal werknemers, ookwel aangeduid als 'arbeidsproductiviteit'. Een werknemer is een persoon die in een arbeidsovereenkomst afspraken met een bedrijf/organisatie maakt om arbeid te verrichten op basis van financiële beloning.
- Uitvoer van levensmiddelen, dranken en tabak:** De waarde van de door Nederlandse bedrijven aan het buitenland geleverde goederen, inclusief vracht- en verzekeringskosten (tot aan de Nederlandse grens). Het betreft hier de uitvoer van levensmiddelen van de hele agrofoodsector, dus inclusief de uitvoer van onbewerkte groenten en fruit.
- Levensmiddelenindustrie:** Industriesector die zich bezig houdt met de vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken. De levensmiddelenindustrie is een samenstelling van SBI-codes '10 Vervaardiging van voedingsmiddelen' en '11 Vervaardiging van dranken'. Deze afbakening wordt voor de meeste indicatoren gehanteerd met uitzondering van de indicator 'werkzame personen' in paragraaf 1.3.
- Voorlopige cijfers:** Dit zijn cijfers van het meest recente verslagjaar. Na respectievelijk 18 en 30 maanden worden de 'nader voorlopige' en 'definitieve jaarramingen' gepubliceerd door het CBS. Op de definitieve cijfers vinden in principe geen bijstellingen meer plaats door het CBS.
- Zichtperiode:** Dit is voor standaard de periode 2011 – 2017, met uitzondering van die statistieken waar geen data beschikbaar zijn voor het jaar 2016 en/of 2017.

COLOFON

© Federatie Nederlandse
Levensmiddelen Industrie
Oktober 2019

.....

FNLI Den Haag

T: 070 336 51 50
info@fnli.nl
www.fnli.nl

 #FNLI_nl

 nl.linkedin.com/company/fnli

.....

DECISIO

Valkenburgerstraat 212
1011 ND Amsterdam
020 67 00 562
info@decisio.nl
www.decisio.nl

Opgesteld in opdracht van

Opgesteld door

